

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De achtergrond van Criteria voor juridisch te beschermen godsdienst

Cliteur, P.B.

Citation

Cliteur, P. B. (2013). De achtergrond van Criteria voor juridisch te beschermen godsdienst. *Nederlands Juristenblad*, 28-02(6), 369-369. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/20546>

Version: Not Applicable (or Unknown)
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/20546>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

De achtergrond van Criteria voor juridisch te beschermen godsdienst

Paul Cliteur¹

De achtergrond van mijn artikel 'Criteria voor juridisch te beschermen godsdienst' is dat we leven in een wereld die fundamenteel verschillend is van de wereld die bestond toen de godsdienstvrijheid als grondrecht werd geformuleerd in grondwetten (19^e eeuw) en verdragen (20^e eeuw). Die verandering komt tot uitdrukking in: (i) een enorme pluriformiteit aan religieuze opvattingen, (ii) religieuze uitingen die onverenigbaar zijn met de beginselen van een democratische rechtsorde.

Wat betreft (i) pluriformiteit: ook de 'kopimistenkerk' is in Zweden als religieus genootschap erkend (mensen die het auteursrecht niet willen erkennen en 'copy-paste' tot hun 'religie' hebben verklaard).

Wat betreft (ii) religieuze uitingen die onverenigbaar zijn met de democratische rechtsorde of op zijn minst betwistbaar: discriminatie, genitale vermindering, het plegen van aanslagen, eerwraak, het verbranden van heilige boeken (zie het artikel van Bastiaan Rijpkema over de koranverbrander Terry Jones in *NJB* 2012/2533, afl. 44/45, 14 december, p. 3106-3111).

Wie zegt dat deze laatste voorbeelden 'niets met religie' te maken hebben, bevestigt mijn punt. Dit

noopt dus tot bezinning op de vraag wat als 'religie' kan worden erkend. Niet alleen dus waar de begrenzungen liggen van de godsdienstvrijheid, maar ook waar de begrenzungen liggen van wat we juridisch als godsdienst willen kwalificeren.

Nu een paar misverstanden die wellicht ontstaan naar aanleiding van het commentaar van Bart Bouter (die ik wil bedanken voor zijn opmerkingen). De term 'mensenrechten' is natuurlijk ingeburgerd, maar niet onaantastbaar. De term 'menselijke waardigheid' is misschien discriminerend naar andere dieren met een persoonsstatus die onze aandacht en zorg verdienen (zie: *Dirk Verhofstadt in gesprek met Paul Cliteur*, Houtekiet, Antwerpen 2012, 467 p., p. 35 e.v.; B.R. Rijpkema en M.E. Zee, red., *Bij de beesten af*, Prometheus/Bert Bakker, Amsterdam 2013). Als de klassieke grondrechten voor 'minderheden' in het leven geroepen zijn, waarom dan niet de meest kwetsbare minderheid, de dieren, beschermen tegen mensen? Het verhaal van Abraham en Izaak mag dan wel niet gebruikt zijn voor mensenoffers, zoals Bouter schrijft, maar het is veel erger: het is gebruikt voor de legitimatie van de gedachte dat een goddelijk bevel voorrang heeft boven alledaagse morele beginselen. Elk respect voor

'mensenrechten' begint bij het afzweren van die gedachte. Verder: enerzijds zegt Bouter dat de overheid zich niet moet inlaten met de vraag wat godsdienst is, anderzijds dat de rechter zijn oordeel over wat religie is, moet laten afhangen van de opvatting wat in een bepaalde kring 'wordt aangehangen'. Dat is innerlijk tegenstrijdig. De rechter (en daarmee de overheid) oordeelt dus wel over wat als religie erkend kan worden. En hij oordeelt op basis van een volgens mij verkeerd criterium: de overheid sluit zich aan bij een meerderheidsopvatting, terwijl ik een morele toets voor godsdienst bepleit. Dat mijn voorstel afbreuk doet aan het leerstuk van de 'interpretatieve terughoudendheid' is mij duidelijk, maar het is nu ook juist de bedoeling van mijn artikel dat leerstuk te bekritisseren. Ik ben het wel eens met de stelling van Bouter dat de seculiere rechtsorde terughoudend moet zijn met hoe de kerk zich moet organiseren, maar ook dat adagium geldt niet absoluut. Ieder kan de voorbeelden bedenken. •

Auteur

1. Prof. dr. P.B. Cliteur is hoogleraar encyclopedie van de rechtswetenschap aan de Universiteit van Leiden en schrijver van *The Secular Outlook* (Wiley-Blackwell, Chichester 2010).